

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-77>

УДК 338 : 330.3 : 311.3

АНАЛІТИКА СУЧАСНОГО СТАНУ ДОБРОБУТУ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

ANALYSIS OF THE CURRENT STATE OF POPULATION WELFARE IN UKRAINE

Вдовин Мар'яна Любомирівнакандидат економічних наук, доцент,
Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7699-9744>**Зомчак Лариса Миколаївна**кандидат економічних наук, доцент,
Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4959-3922>**Міщук Тетяна Василівна**студентка,
Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1795-1043>**Vdovyn Mariana, Zomchak Larysa, Mishchuk Tetiana**
Ivan Franko National University of Lviv

Стаття присвячена проблемам оцінювання та аналізу добробуту населення. У статті описано чинники, які впливають на добробут населення країни, а також подано систему показників, які є ідентифікатором добробуту населення. Детально розглянуто показники економічного зростання, зокрема візуалізовано номінальний та реальний валовий внутрішній продукт на одну особу в динаміці. Здійснено аналіз динаміки чисельності населення та його зайнятості і доходів в Україні у 2011–2021 роках, оцінено структуру та динаміку доходів та витрат населення, простежено динаміку середньомісячної номінальної та реальної заробітної плати штатних працівників України у 2011–2021 роках, а також проаналізовано динаміку показника оплати праці, пенсійного забезпечення та їх співвідношення за 2011–2021 рр. Крім цього, досліджено джерела фінансування витрат у сфері освіти та охорони здоров'я.

Ключові слова: добробут населення, статистичне оцінювання, ВВП на одну особу, доходи населення, витрати населення, номінальна та реальна заробітна плата

The article is devoted to the problems of assessing the welfare of the population. The factors that affect the welfare of the population are also considered in the article. The important role has a system of indicators that identify the welfare of the population, such as gross domestic product per capita, nominal and real wage, income and expenses of the population etc. The indicators of economic growth are offered and visualized, in particular, the nominal and real gross domestic product per capita in the dynamics. There are also considered an analysis of the dynamics of population and employment and income in Ukraine in 2011–2021, the dynamics of the average monthly nominal and real wages of employees in Ukraine in 2011–2021, assessed the structure and dynamics of revenue and expenses, analyzed the dynamics of pay labor, pensions and their ratios for 2011–2021. The study mentioned that the improvement of material welfare is indicated by the share of the population with equivalent total income per capita per month, lower than the statutory subsistence level. It was also emphasized that social benefits and other current transfers are an equally important component of the population's income, and that on average one third of the population's income is replenished by cash benefits and state benefits. Attention is focused on the fact that the increase in nominal wages is not a full-fledged indicator of improving the welfare of the population. Therefore, consider the growth rate (decrease) of nominal and real wages for the period 2011–2021. To assess the material security of the disabled population of Ukraine, analyzed the effectiveness of the domestic pension system. Therefore, the dynamics of wages, pensions and their ratios are also considered. In order to assess the effectiveness of pensions in the replacement of labor income by pension benefits, the replacement coefficient was also calculated. In addition, the sources of funding for expenditures in education and health are considered. The article also outlines the main

reasons that led to negative changes in the welfare of the population of Ukraine as of 2021. Among them are the aggravation of the political situation in the country; the spread of the pandemic caused by the acute respiratory disease COVID-19; development of inflationary processes; weak state support for the development of social sectors, including health care; low level of social protection of the disabled population; imperfection of the import substitution system, low level of investment attractiveness of Ukraine's economy.

Keywords: population welfare, statistical estimation, GDP per capita, population income, population expenses, nominal and real wages.

Постановка проблеми. Добробут є складним багатозначним поняттям, яке має багатогранний характер, оскільки характеризується поєднанням соціальної та економічної складової, одна з яких є механізмом досягнення цілей іншої, коли соціальні показники досягаються за рахунок економічних і навпаки. На формування добробуту населення впливає низка різноманітних чинників, зокрема економічних, соціальних та політичних. Економічні чинники відіграють визначальну роль. До них належать темпи економічного зростання, рівень тіньової економіки, інфляція, зовнішньоекономічні чинники тощо. До соціальних чинників відносять згуртованість суспільства та його готовність відстоювати свої права, рівень освіти та культури, рівень охорони здоров'я. Серед політичних виділяють ефективність діяльності уряду, визначеність пріоритетів розвитку держави та їх дотримання тощо.

Для статистичного вивчення та оцінювання поняття добробуту населення використовують дані переписів населення, адміністративні дані Державної служби зайнятості, вибіркові обстеження та модульні опитування домогосподарств стосовно їх доходів, витрат, умов життя, звітності підприємств та організацій, дані відомчих реєстрів (списків) фізичних та юридичних осіб.

Доцільно оцінити добробут населення України за допомогою різних показників, зокрема ВВП на одну особу, рівня номінальної та реальної заробітної плати, доходів та видатків населення тощо.

Актуальність статистичного оцінювання добробуту населення посилюється у період економічних та соціальних перетворень, критичної військово-політичної ситуації. І оскільки в Україні війна, то одним з найважливіших завдань державної політики постає збереження добробуту громадян на належному рівні, а тому і реальне розуміння стану економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженням проблем добробуту населення займається багато вчених-економістів, ці дослідження виділяють в окремий напрямок

«економіка добробуту». Е. Бауярд [1] визначає економіку добробуту як міру соціального добробуту, яка використовується в державній економіці для ухвалення рішень, розроблення державної політики та проведення соціальних оцінок. М. Флеурбаер [2; 3] досліджує особливості економіки добробуту в умовах ризику та невизначеності. В. Том [4] зробив огляд концепцій та компонент добробуту з урахуванням психологічних чинників, а Й. Анто зі співавторами [5] досліджують добробут на глобальному рівні з урахуванням цілей сталого розвитку. Виходити з концепції сталого майбутнього у дослідженні економіки добробуту пропонує також С. Веддок [6]. Вплив продовольчої безпеки на добробут населення Румунії досліджувала М. Крушліцька [7], а вплив діджиталізації на добробут населення у країнах, які стали новими членами ЄС Е. Пелінеску та співавторами [8]. Для дослідження макроекономічних процесів та добробуту населення зокрема використовують методи описової статистики та методи багатовимірного статистичного аналізу [9; 10]. У статті [11] досліджено вплив тіньової економіки на добробут населення України, однак загалом проблема добробуту населення України все ще малодослідженою.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є оцінювання динаміки та сучасного стану добробуту населення України за допомогою показників, що визначають рівень задоволення потреб населення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для аналітики економічних процесів в економіках більшості країн світу головним показником є ВВП. ВВП – це не лише показник, котрий використовують для дослідження загального випуску товарів та послуг, це універсальний показник економічного розвитку, який найбільш точно описує добробут населення. Доцільно обчислювати і реальний, і номінальний ВВП на одну особу. Розглянемо динаміку цих показників в Україні за 2011–2021 рр. (рис. 1).

З рис. 1. видно, що номінальний ВВП на одну особу зростає протягом усього досліджуваного періоду, в той час як реальний

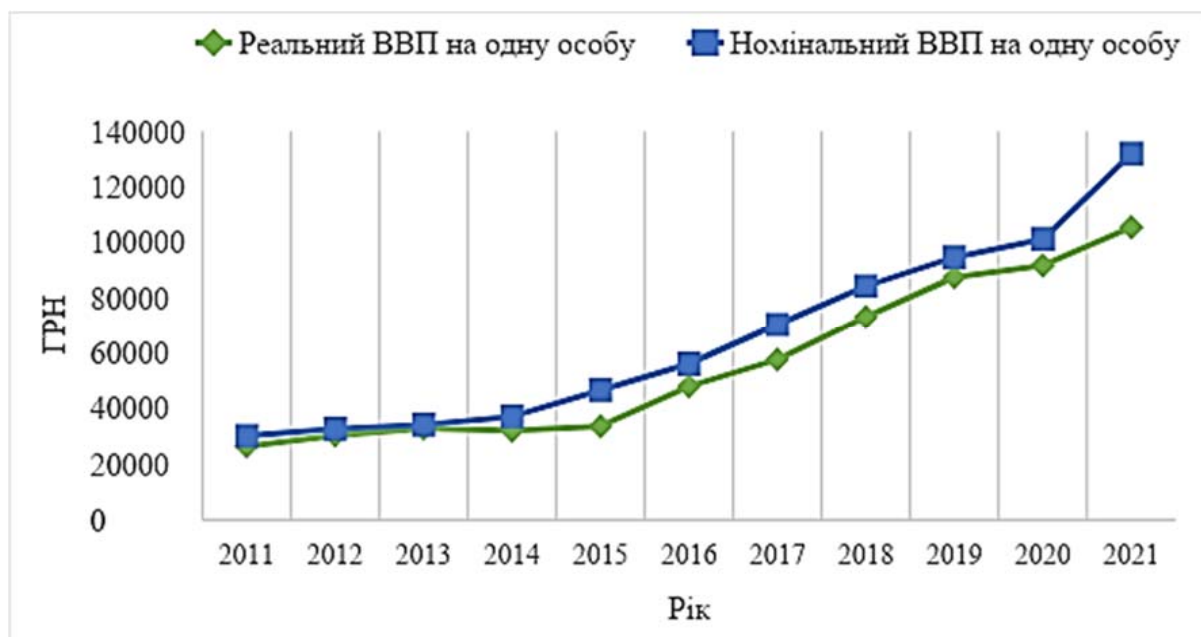

Рис. 1. Динаміка реального та номінального ВВП на одну особу за 2011–2021 рр.

ВВП мав дещо іншу динаміку. Так, в 2014 році реальний ВВП на одну особу, на відміну від номінального, зменшився на 712 грн. Різниця між номінальним і реальним ВВП у цей рік досягла рекордного максимуму і становила 28%. Такі невідповідності, відбулися внаслідок інфляції у зв'язку зі зростанням цін на товари та послуги з одночасним скороченням обсягів виробництва та відповідно споживання цих товарів. У результаті знизилась купівельна спроможність населення і рівень життя. Дещо уповільнились темпи зростання у 2020 р. у зв'язку пандемією, спричиненою гострою респіраторною хворобою COVID-19. Пандемія призвела до зупинки соціально-економічного розвитку усіх без винятку країн світу, в тому числі і України. Проте у 2021 році спостерігається відновлення внутрішньої економіки.

Однак, очевидно, що показника ВВП на одну особу є недостатньо для ефективного виміру людського добробуту та економічного прогресу в країні. Збільшення ВВП та ВВП на одну особу не означає підвищення рівня життя населення. Тому наступними індикаторами рівня розвитку добробуту, які слід розглянути, є чисельність наявного населення, зайнятість та його трудові доходи за даними з офіційного сайту Державної служби статистики України (таблиця 1).

Аналізуючи дані табл. 1, можна простежити поступове зменшення кількості населення України. Так, за період з 2011 по 2021 роки

загальна кількість населення зменшилася на 4,1 млн. осіб, або на 9%. Таке зменшення відбувається в основному за рахунок природного скорочення населення, яке за 2021 рік склало 442,3 тис. осіб. Це пов'язано насамперед із військовими діями на сході країни, які розпочалися у 2014 році і тривають досі. А також з березня 2020 року завдала значного удару, як вже зазначалось, завдав COVID-19. А в 2021 році, за даними Державної служби статистики, найбільшу кількість померлих зумовили хвороби системи кровообігу та новоутворення. Це, в свою чергу, негативно впливає на кількість трудових ресурсів, у тому числі економічно активного населення, зокрема, зайнятих.

Економічно активне населення за цей період також зменшилося на 17,8%, у тому числі зайняте – на 18,8%. Кількість найманих працівників підприємств (установ, організацій), яке становить майже половину зайнятих, зменшилося на 17,4%. Проте, ситуація з номінальними доходами населення протилежна: вони за період 2011–2021 років збільшилися у 3,8 рази, на одну особу – у 4 рази. Тенденцію до збільшення має і середньомісячна заробітна плата одного штатного працівника, яка зросла в п'ять разів.

На поліпшення матеріального добробуту вказує величина частки населення із еквівалентними загальними доходами на одну особу у місяць, нижчими законодавчо встановленого прожиткового мінімуму. Розглянемо їх динаміку (рис. 2).

Таблиця 1

Динаміка чисельності населення та його зайнятості і доходів в Україні у 2011–2021 роках

Динаміка чисельності населення та його зайнятості і доходів в Україні у 2011–2021 роках							
	2011	2017	2018	2019	2020	2021	2021 до 2011,%
Середньорічна чисельність наявного населення, тис. осіб	45706.1	42485.5	42269.8	42027.8	41745.3	41589	91.0
Природний приріст, скорочення (–) населення, тис. осіб	-161.9	-210.1	-251.8	-272.3	-323.4	-442.3	X
Економічно активне населення у віці 15–70 років, тис. осіб	20893	17854.4	17939.5	18066	17669.8	17182.9	82.2
Зайняте населення у віці 15–70 років, тис. осіб	19231.1	16156.4	16360.9	16578.3	15915.3	15610	81.2
Зайняте населення із числа економічно активного населення, %	92.0	90.5	91.2	91.8	90.1	90.8	X
Кількість найманих працівників підприємств (установ, організацій), тис. осіб	8986.9	6706.2	7088.7	7418.8	7379.5	7423.4	82.6
у відсотках до зайнятого населення, %	46.7	41.5	43.3	44.8	46.4	47.6	X
Доходи населення, млрд. грн	1251.0	2652.1	3248.7	3744.1	4045.2	4698.6	375.6
на 1 особу, тис. грн	21.2	47.3	58.4	69.1	74.7	86.0	404.8
Середньомісячна номінальна заробітна плата штатних працівників, грн	2648.0	7103.8	8864.6	10496.8	11591.2	14014.2	529.2

Джерело: побудовано авторами за [11]

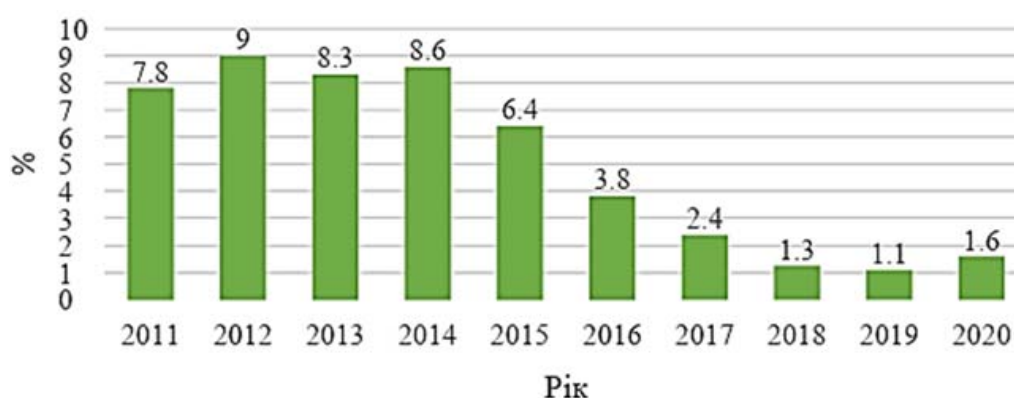

Рис. 2. Частка населення із еквівалентними загальними доходами на одну особу у місяць, нижчими законодавчо встановленого прожиткового мінімуму

Згідно даних рис. 2, з 2014 року спостерігається позитивна тенденція – поступове зниження частки населення з доходами нижче прожиткового мінімуму. Найбільший

спад був у 2016 року, хоч і у той період розмір прожиткового мінімуму значно збільшився (до 1424.3 грн). Так, якщо у 2012 році частка населення з доходами нижче прожит-

кового мінімуму складала 9%, то на кінець 2020 року – лише 1,6% від загальної чисельності населення.

У системі оцінки добробуту населення показники доходів і витрат займають одну з провідних позицій. Саме дохід характеризує економічне становище особи чи домогосподарства. Проте, цей показник потрібно вивчати лише в тісному зв'язку з показниками витрат. Розглянемо структуру доходів і витрат населення України. Як бачимо з таблиці 2, заробітна плата є головним джерелом доходів і чинником, що визначає добробут населення.

Згідно з даними табл. 2., за досліджуваний період номінальні доходи та витрати зросли у 3,8 рази. У структурі доходів населення України станом на 2021 рік переважає частка заробітної плати – 45,4% (41,7% – у 2011 році), яка спрямовується в більшості на придбання товарів та послуг – 92% від усіх витрат населення у 2021 році (81,9% у 2011 році), що свідчить про актуальність проблеми низького рівня життя в Україні. Це підтверджує і динаміка фінансових активів: якщо в 2011 р. їхня частка в структурі витрат досягла майже 7%, то в подальшому вони стрімко знижувалися і в 2021 р. їх частка становила -3,3%, тобто домогосподарства більше витрачали попередні заощадження, ніж могли нагромаджувати кошти. Разом із тим, у 2020 році спостеріга-

ється різкий стрибок приросту фінансових активів. Передусім, це може бути пов'язано із початком пандемії, оскільки саме невизначеність, яка спричинена поширенням коронавірусу, відіграє провідну роль для заощаджень різних країн світу, в тому числі і України.

Найбільш динамічно в структурі витрат зростали поточні податки та інші сплачені трансферти домогосподарствами – майже у 6 разів. Вони становлять десяту частину загальної суми витрат. У 2021 р. ця стаття витрат досягла 504,1 млрд грн. Через сплату податків домогосподарства роблять вагомий внесок у формування державного бюджету: згідно із Законом України “Про Державний бюджет України на 2021 рік” його дохідна частина дорівнювала 1057 млрд грн [13].

Водночас, не менш вагомою складовою доходів населення є соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти, які складають 33,3% від усіх доходів у 2021 році (37% у 2011 році). Така ситуація свідчить про те, що в середньому третина доходів населення поповнюється за рахунок грошових виплат і допомог від держави, оскільки у складі населення є велика кількість пенсіонерів та мало-забезпечених громадян, котрим необхідна соціальна допомога.

Як було з'ясовано попередньо, заробітна плата є основним джерелом доходів насе-

Таблиця 2

Структура та динаміка доходів і витрат населення України за 2011–2021 роки

Структура та динаміка доходів і витрат населення України за 2011–2021 роки								
		2011	2017	2018	2019	2020	2021	2021 до 2011, %
Доходи, у т.ч.:	млрд, грн	1251.0	2652.1	3248.7	3744.1	4045.2	4698.6	375.6
заробітна плата	млрд, грн	521.1	1209.1	1529.4	1758.6	1832.3	2133.6	409.5
	%	41.7	45.6	47.1	47.0	45.3	45.4	
соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти	млрд, грн	463.4	886.5	1056.1	1190.3	1367.6	1564.2	337.6
	%	37.0	33.4	32.5	31.8	33.8	33.3	
Витрати та заощадження, у т.ч.:	млрд, грн	1251.0	2652.1	3248.7	3744.1	4045.2	4698.6	375.6
придбання товарів та послуг	млрд, грн	1024.2	2360.0	2885.0	3357.0	3520.5	4324.2	422.2
	%	81.9	89.0	88.8	89.7	87.0	92.0	
поточні податки на доходи, майно та інші сплачені поточні трансферти	млрд, грн	83.8	239.9	302.2	360.2	414.9	504.1	601.7
	%	6.7	9.0	9.3	9.6	10.3	10.7	
приріст фінансових активів	млрд, грн	83.1	62.7	54.4	27.9	108.5	-155.7	-187.4
	%	6.6	2.4	1.7	0.7	2.7	-3.3	

Джерело: побудовано авторами за [12]

лення України. Для її об'єктивної оцінки слід розрізняти сутність номінальної і реальної заробітної плати. Номінальна заробітна плата є сумою коштів, яку отримує найманий працівник від роботодавця як винагороду за свою працю. Вона не дає точно уявлення про дохід на фактор праці, оскільки в залежності від часу за один і той самий розмір грошових коштів можна придбати різну кількість життєвих благ. У свою чергу, при формуванні реальної заробітної плати враховують розмір номінальної заробітної плати, рівень цін на споживчі товари та послуги, розмір податків та зборів, що сплачуються. Тому де-факто добробут населення визначають ще такі показники як реальна заробітна плата та рівень цін.

Розглянемо динаміку середньомісячної номінальної та реальної заробітної плати штатних працівників України у 2011–2021 роках (табл. 3).

Як показують дані таблиці, з кожним роком номінальна заробітна плата зростає, особливо прискорилося зростання номінальних доходів населення у 2021 році, які становили 14014 грн. Це відбулося, насамперед, за рахунок зміни соціальних стандартів: прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати, які визначаються Законом України «Про Державний бюджет України на відповідний рік». Так, підвищення у 2021 року мінімальної зарплати у 1,4 рази, тобто до

6500 грн стало причиною прискорення її зростання як частини доходів населення. Крім того, у листопаді – грудні 2021 середня номінальна заробітна плата становила рекордні 17453 грн, що у 2,7 рази вище рівня мінімальної заробітної плати. Порівняно із листопадом середня заробітна плата збільшилася на 22,2%, а за останні 12 місяців (відносно грудня 2020 р.) – на 23,1%. Однак, за даними Державної служби статистики, у січні 2022 р. ця сума дещо зменшилась, а саме на 16,5% (14577 грн.). Це зумовлено насамперед тим, що в грудні здійснюються нарахування одноразових виплат: винагород за підсумками роботи за рік, за вислугу років, компенсаційних виплат за невикористану відпустку тощо.

Підвищення рівня заробітної плати у 2021 р. порівняно із 2020 р. зафіксовано в усіх видах економічної діяльності, зокрема в освіті (на 28 %), державному управлінні й обороні; обов'язковому соціальному страхуванні (на 16 %), діяльності у сфері творчості, мистецтва та розваг (на 30%), охороні здоров'я (на 31 %) та сільському господарстві (на 26%).

Разом з тим, збільшення розміру номінальної заробітної плати не є повноцінним індикатором покращення добробуту населення. Тому розглянемо темпи зростання (зниження) номінальної та реальної заробітної плати за аналітичний період (рис. 3).

Слід зазначити, що в Україні спостерігається значна різниця у темпах зростання

Таблиця 3

Динаміка середньомісячної номінальної та реальної заробітної плати штатних працівників України у 2011–2021 роках

Динаміка середньомісячної номінальної та реальної заробітної плати у 2011–2021 рр.				
Період	Середня номінальна з/п, грн	Мінімальна заробітна плата, грн	Номінальна заробітна плата, % до попереднього року	Реальна заробітна плата, % до попереднього року
2011	2648	941	117.7	108.7
2012	3041	1073	114.8	114.4
2013	3282	1147	107.9	108.2
2014	3480	1218	106.0	93.5
2015	4195	1218	120.5	79.8
2016	5183	1378	123.6	109
2017	7104	3200	137.1	119.1
2018	8865	3723	124.8	112.5
2019	10497	4173	118.4	109.8
2020	11591	4723	110.4	107.4
2021	14014	6500	120.9	110.5

Джерело: побудовано авторами за [12; 14]

Рис. 3. Темпи зростання (зниження) номінальної та реальної заробітної плати в Україні за 2011–2021 рр.

номінальної та реальної заробітної плати. За статистикою, розрив між реальною та номінальною заробітною платою був найменшим у 2012 та 2013 роках. Найбільший розрив показує показник 2015 року, найнижчою цього року є реальна заробітна плата з відхиленням від номінальної на 40,7%. Таку негативну тенденцію можна пояснити подіями з кінця 2013 року. Фінансово-економічна криза в Україні відзначалася значною інфляцією. За 2021 рік індекс реальної зарплати зріс на +10,5% щодо попереднього року.

Для оцінки матеріального забезпечення непрацездатного населення України слід проаналізувати ефективність функціонування вітчизняної пенсійної системи. Для цього розглянемо динаміку показника оплати праці, пенсійного забезпечення та їх співвідношення (табл. 4).

Як бачимо, мінімальний розмір пенсійної виплати за період 2011–2021 рр. підвищився з 750 грн до 1934 грн або в 2,6 рази. Середня пенсійна виплата на початку 2021 року становила 3507,5 грн, що у 3 рази більше рівня 2011 року. Такі досить високі показники номінального зростання пенсій формально стверджують про високу ефективність функціонування пенсійного страхування України. Проте, інтерпретуючи наукові погляди А. Сена, якого ми згадували у попередньому розділі, варто зауважити, що важливим є не рівень доходу, а ті можливості, які він дає. Зростання пенсій, насамперед, обумовлено дією інфляційного чинника і має слабкий зв'язок із динамікою розвитку економіки в країні. Крім того, дина-

міка пенсійних виплат впродовж десятиліття дає підстави припустити про значний вплив на них політичного чинника. Це пояснюється тим, що найвищі темпи їх зростання припадають на проведення виборчих кампаній чи політичної боротьби в Україні. Слід відзначити, що такий вплив був досить помітний у період 2011–2013 рр., в останні ж роки ця залежність значно послабилася.

З метою оцінки дієвості пенсійного забезпечення у питанні заміщення трудових доходів населення пенсійними виплатами розрахували коефіцієнт. Аналізуючи отримані дані, можна підкреслити, що коефіцієнт заміщення має тенденцію до зниження. Це обумовлюється порівняно вищими темпами зростання номінальної заробітної плати над темпами зростання пенсій. Найбільш значне падіння цього коефіцієнта спостерігається у 2017 році дворазовим підвищенням мінімальної заробітної плати. Щодо коефіцієнта заміщення середнього розміру оплати праці середньою пенсією, то його стійке зниження починаючи із 2014 року пояснюється ускладненням фінансового становища Пенсійного фонду України та стримуванням росту пенсійних виплат.

Разом із формуванням доходів населення як основи для задоволення матеріальних потреб, значну роль відіграє фінансове забезпечення суспільних послуг, споживання яких визначає параметри якості життя індивіда. Тому, доцільним постає аналіз джерел фінансування витрат у сфері освіти та охорони здоров'я.

Таблиця 4

Динаміка показника оплати праці, пенсійного забезпечення та їх співвідношення за 2011–2021 рр.

Показник оплати праці, пенсійного забезпечення та коефіцієнти заміщення в Україні						
Період	Мінімальна пенсія, грн	Мінімальна заробітна плата, грн	Коефіцієнт заміщення	Середня пенсія, грн	Середня заробітна плата, грн	Коефіцієнт заміщення
2011	750	941	0.80	1151.9	2648.0	0.44
2012	822	1073	0.77	1253.3	3041.0	0.41
2013	894	1147	0.78	1470.7	3282.0	0.45
2014	949	1218	0.78	1526.1	3480.0	0.44
2015	949	1218	0.78	1581.5	4195.0	0.38
2016	1074	1378	0.78	1699.5	5183.0	0.33
2017	1247	3200	0.39	1828.3	7103.8	0.26
2018	1373	3723	0.37	2479.2	8864.6	0.28
2019	1638	4173	0.39	2645.7	10496.8	0.25
2020	1769	4723	0.37	3083	11591.2	0.27
2021	1934	6500	0.30	3507.5	14014.2	0.25

Джерело: побудовано авторами за [12; 14; 15; 16]

Зважаючи на відсутність даних офіційної статистики, можемо оцінити структуру галузі освіти лише у період 2011–2020 рр. (табл. 5).

Із загального обсягу суспільних витрат на освіту у 2020 році майже 90% становили кошти бюджетів усіх рівнів, більше того, цей показник протягом усього аналітичного періоду поступово зростає. Натомість внесок приватного сектору у фінансування закладів освіти зростає меншими темпами, тому його частка у 2020 році порівняно із 2011 роком зменшується на 7,8%. У розрізі недержавного сектору основну роль відіграють домогоспо-

дарства, хоч і у них спостерігається зниження питомої ваги коштів. Приватні структури практично не змінювали своє фінансування протягом останніх років, яке становило 1,4–1,5 млрд. грн. (менше 1% від сукупних обсягів фінансування). Головною причиною невеликого обсягу фінансових ресурсів у приватному секторі є висока плата за навчання, втрата популярності здобуття освіти в Україні та масовий виїзд випускників шкіл на навчання за кордон.

Структура витрат у сфері охорони здоров'я має дещо інші риси (табл. 6).

Таблиця 5

Витрати на освіту в Україні у 2011–2020 рр., у розрізі джерел фінансування

Витрати на освіту в Україні у 2011–2020 рр., у розрізі джерел фінансування						
		2011	2017	2018	2019	2020
Суспільні витрати на освіту, в т.ч.:	млрд, грн	97.60	182.98	214.00	241.41	252.88
	%	100	100	100	100	100
Витрати держави	млрд, грн	80.11	161.50	189.41	216.41	227.24
	%	82.1	88.3	88.5	89.6	89.9
Витрати недержавного сектору, з них:	млрд, грн	17.49	21.48	24.59	25.00	25.64
	%	17.9	11.7	11.5	10.4	10.1
Приватні фірми та корпорації	млрд, грн	0.78	1.16	1.44	1.59	1.43
	%	0.8	0.6	0.7	0.7	0.6
Домашні господарства	млрд, грн	16.71	20.33	23.16	23.41	24.21
	%	17.1	11.1	10.8	9.7	9.6

Джерело: побудовано авторами за [12; 17]

Таблиця 6

Витрати на охорону здоров'я в Україні у 2011–2020 рр., у розрізі джерел фінансування

Витрати на охорону здоров'я в Україні у 2011–2020 рр., у розрізі джерел фінансування						
		2011	2017	2018	2019	2020
Суспільні витрати на охорону здоров'я, в т.ч.:	млрд, грн	91.27	214.35	266.16	282.14	318.88
	%	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Витрати держави	млрд, грн	48.79	101.76	127.74	126.37	154.29
	%	53.5	47.5	48.0	44.8	48.4
Витрати недержавного сектору, з них:	млрд, грн	42.31	110.65	136.48	153.85	163.50
	%	46.4	51.6	51.3	54.5	51.3
Домашні господарства	млрд, грн	39.62	106.15	131.38	144.23	152.76
	%	43.4	49.5	49.4	51.1	47.9
Приватні фірми та корпорації	млрд, грн	1.70	2.52	2.63	6.53	7.51
	%	1.9	1.2	1.0	2.3	2.4
Весь інший світ	млрд, грн	0.17	1.92	1.94	1.94	1.08
	%	0.2	0.9	0.7	0.7	0.3

Джерело: побудовано авторами за [12; 18]

Аналізуючи табл. 6., можна зауважити, що суспільні витрати на охорону здоров'я державний і приватний сектори ділять практично порівну протягом усього досліджуваного періоду. При цьому у 2020 році більше 93% обсягу приватного сектору припадало на кошти, сплачені за медичне обслуговування самими ж громадянами, внесок комерційних та некомерційних організацій залишається незначним. Якщо ж розглянути більш детально структуру розподілу витрат за видами медичних послуг, то, згідно даних сайту Державної статистики, витрати на персональне лікування на 30% фінансуються приватним сектором, а на надання медичних товарів амбулаторним пацієнтам практично повністю.

Висновки з проведених досліджень. Характерною особливістю добробуту населення за аналізований період з 2011 по 2021 роки є постійне зростання номінального та реального ВВП на одну особу, проте у різних темпах, наслідком чого є зниження купівельної спроможності населення і рівня його життя.

Щодо частки населення із еквівалентними загальними доходами на одну особу у місяць, нижчими законодавчо встановленого прожиткового мінімуму починаючи із 2014 року, то вона постійно знижується. А от показник

середньомісячної заробітної плати в номінальному виразі має тенденцію за досліджуванний період до збільшення. Проте, досліджуючи темпи зростання (зниження) номінальної та реальної заробітної плати в Україні спостерігається значний розрив між ними, що говорить про наявність інфляції і тому населення не відчувало покращення рівня життя за цей період.

У структурі витрат на освіту населення значно переважає частка бюджетних коштів протягом досліджуваного періоду. У 2020 році вона становила майже 90%. Натомість, охорона здоров'я фінансується практично наполовину приватним сектором, більше того, за деякими видами медичних послуг існує гостра потреба у коштах бюджетів.

Основними причинами, що призвели до негативних змін у сфері добробуту населення України станом на 2021 рік, є загострення політичної ситуації в країні; поширення пандемії, спричинена гострою респіраторною хворобою COVID-19; розвиток інфляційних процесів; слабка державна підтримка розвитку галузей соціальної сфери, зокрема сфери охорони здоров'я; низький рівень соціального захисту непрацевдатного населення; недосконалість системи імпортозаміщення, низький рівень інвестиційної привабливості економіки України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Baujard A. Welfare economics. *GATE Working Paper*. 2013. № 1333. 23 p.
2. Fleurbaey M. Welfare economics, risk and uncertainty. *Canadian Journal of Economics/Revue canadienne d'économique*. 2018. № 51(1). P. 5–40.

3. Fleurbaey M., Zuber S. Universal social welfare orderings and risk. *SSRN*. 2021. № 3876726. 50 p.
4. Tov W. Well-being concepts and components. *Handbook of subjective well-being*. Salt Lake City, UT : Noba Scholar, 2018. P. 1–15.
5. Antó J. M., Martí J. L., Casals J., Bou-Habib P., Casal P., Fleurbaey M., Williams A. The planetary wellbeing initiative: pursuing the sustainable development goals in higher education. *Sustainability*. 2021. № 13(6). P. 3372.
6. Waddock S. Wellbeing economics narratives for a sustainable future. *Humanistic Management Journal*. 2021. № 6(2). P. 151–167.
7. Kruzslıcika M. Food Security and Population Welfare in Romania. *Agric. Econ. Rural Dev*. 2016. № 13. P. 79–93.
8. Pelinescu E., Iordan M., Chilian M. N. Digitization and Population Welfare in the New EU Member States. *Journal for Economic Forecasting*. 2021. № 4. P. 59–75.
9. Vdovyn M., Zomchak L. Statistical estimation and analysis of foreign trade in EU and Ukraine. Socio-economic potential of cross-border cooperation: international collective monograph. Edited by Semen Matkovskyy, Marek CierpialWolan. 2017. P. 137–143.
10. Вдовин М. Л., Зомчак Л. М., Бондар О. В. Кластеризація країн ЦСЄ за показниками ЗЕД. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 26.
11. Приймак В. І., Голубник О. Р., Борщук Є. М. Вплив тіньової економіки на добробут населення України. *Економіка та держава*. 2017. № 9. С. 4–7.
12. Офіційний сайт: Державна служба статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 18.05.2022).
13. Про Державний бюджет України на 2021 рік : закон України від 09.12.2021 № 1082-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1082-20#Text> (дата звернення: 18.05.2022).
14. Офіційний сайт: Міністерство фінансів України URL: <https://minfin.com.ua/ua/> (дата звернення: 18.05.2022).
15. Соціальний захист населення України у 2020 році: Статистичний збірник / відп. за вип. Сенік І. В. Київ : Державна служба статистики України, 2021. 121 с.
16. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 р. № 1058-IV. Дата оновлення: 21.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text> (дата звернення: 19.03.2022).
17. Національні рахунки освіти України у 2016 році: Статистичний збірник / відп. за вип. О. О. Кармазіна Київ : Державна служба статистики України, 2018. 105 с.
18. Національні рахунки охорони здоров'я України у 2016 році: Статистичний збірник / відп. за вип. О. О. Кармазіна. Київ : Державна служба статистики України, 2018. 172 с.

REFERENCES:

1. Baujard A. (2013). Welfare economics. GATE Working Paper No. 1333. 23 p.
2. Fleurbaey M. (2018). Welfare economics, risk and uncertainty. *Canadian Journal of Economics/Revue canadienne d'économique*, 51(1), 5–40.
3. Fleurbaey, M., & Zuber, S. (2021). Universal social welfare orderings and risk. Available at SSRN 3876726. 50 p.
4. Tov W. (2018). Well-being concepts and components. *Handbook of subjective well-being* (pp. 1–15). Salt Lake City, UT: Noba Scholar.
5. Antó, J. M., Martí, J. L., Casals, J., Bou-Habib, P., Casal, P., Fleurbaey, M., ... & Williams, A. (2021). The planetary wellbeing initiative: pursuing the sustainable development goals in higher education. *Sustainability*, 13(6), 3372.
6. Waddock, S. (2021). Wellbeing economics narratives for a sustainable future. *Humanistic Management Journal*, 6(2), 151–167.
7. Kruzslıcika, M. (2016). Food Security and Population Welfare in Romania. *Agric. Econ. Rural Dev*, 13, 79–93.
8. Pelinescu, E., Iordan, M., & Chilian, M. N. (2021). Digitization and Population Welfare in the New EU Member States. *Journal for Economic Forecasting*, (4), 59–75.
9. Vdovyn M., Zomchak L. (2017) Statistical estimation and analysis of foreign trade in EU and Ukraine. Socio-economic potential of cross-border cooperation: international collective monograph. Edited by Semen Matkovskyy, Marek CierpialWolan. P. 137–143.
10. Vdovyn M.L., Zomchak L.M., Bondar O.V. (2021) Klasteryzatsiya krayin TSSYE za pokaznykamy ZED [Clustering of the CEE countries according to the indicators of foreign economic activity]. *Ekonomika ta suspil'stvo*, 26.

11. Pryymak V. I., Holubnyk O. R., Borshchuk, Ye. M. (2017). Vplyv tin'ovoyi ekonomiky na dobrobut naselennya Ukrainy [The influence of the shadow economy on the well-being of the population of Ukraine]. *Ekonomika ta derzhava*, 9, 4–7.
12. Pro Derzhavnyy byudzhet Ukrainy na 2021 rik : zakon Ukrainy vid 09.12.2021 № 1082-IX. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1082-20#Text> (accessed 18 April 2022).
13. Official site: State Statistics Service of Ukraine. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 18 April 2022).
14. Official site: Ministry of Finance of Ukraine. Available at: <https://minfin.com.ua/ua> (accessed 18 April 2022).
15. Sotsialnyy zakhyst naselennya Ukrainy u 2020 rotsi: Stastychnyy zbirnyk / vidp. za vyp. Senyk I. V. Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, 2021. 121 p.
16. Pro zahalnoobov'yazkove derzhavne pensiyne strakhuvannya: Zakon Ukrainy vid 09.07.2003 p. № 1058-IV. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text> (accessed 19 April 2022).
17. Natsiona'ni rakhunky osvity Ukrainy u 2016 rotsi: Statystychnyy zbirnyk / vidp. za vyp. O. O. Karmazina. Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, 2018. 105 p.
18. Natsionalni rakhunky okhorony zdorovya Ukrainy u 2016 rotsi: Statystychnyy zbirnyk / vidp. za vyp. O. O. Karmazina. Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, 2018. 172 p.